

РОЗДІЛ I

ДИТИНСТВО ТУРИНА

Гадор Златоглавий володарював над едайними та був улюбленцем елдарів. Він жив за часів правління Фінголфіна, який наділив його багатими землями на півночі Гітлуму, в краю, що звався Дор-ломін. З його донькою Глорезель одружився Галдір, син Галміра, володаря людей із Бретілу, а Гадорів син Галдор Високий на тому самому весіллі заручився з Гарет, донькою Галміра.

Галдор і Гарет нажили двох синів, Гуріна та Гуора. Гурін був на три роки старший за брата, але, вдавшись у материн народ, був нижчий на зріст, аніж люди батькового роду. Зате в усьому іншому нагадував діда Гадора, міцного тілом і палкого духом. Тільки племін у ньому горів рівніше, а сила волі була незламна. З-поміж усіх мужів Півночі Гурін знав радників нолдорів найбільше. А Гуор вдався дуже високим, найвищим

серед едайнів, oprіч хіба що його сина Туора, а до того ж — і вправним бігуном. Утім, у тривалих перегонах першим діставався дому Гурін, адже наприкінці шляху біг так само прудко, як і на початку. Обидва брати любилися між собою і в юності були нерозлийвода.

Гурін одружився з Морвен, донькою Барагунда, онукою Бреголаса з Дому Беора, близькою родичкою Берена Однорукого. За ясний погляд і прегарне обличчя темнокошу та струнку Морвен люди нарекли Елезвен — «ельфопрекрасною», — та була вона радше суворою духом і гордою. Біди Дому Беора каменем лягали на її серце, бо наче у вигнання пішла вона з Дор-ломіна в Дортоніон після нищівного Браголлаху.

Сина свого Гурін і Морвен назвали Туріном, і народився він якраз того року, коли Берен дістався Доріату і зустрів там Лутіен Тінувіель, доньку Тінгола. У Морвен також народилася донька на ймення Урвен, але всі, хто знав її за недовгого життя, кликали дівчинку Лалайт, що означало «сміх».

Гуор одружився з Ріан, двоюрідною сестрою Морвен, донькою Белегунда, онукою Бреголаса. Волею жорстокої долі було те, що жила вона саме в ті дні, бо мала ніжне серце і не любила ні полювань, ані воєн. Зате любила дерева та квіти диких просторів, чудово співала і складала пісні. Не минуло і двох місяців після їхнього шлюбу, як Гуор пліч-о-пліч із братом виступив на Нірнает-Арноедіад, і вже ніколи не довелося йому побачитися з дружиною.

А тепер наша оповідь повертається до юних Гуріна та Гуора. Кажуть, деякий час діти Галдора, за звичаєм

тогочасних півничан, мешкали у їхнього дядька Галдіра у Бретілі як його прийомні сини. Обое ставали разом із людьми Бретілу до битв проти орків, котрі тоді чинили набіги на північні кордони тих земель. І Гурін, хоч і мав лише сімнадцять літ, показував себе багатирем, а Гуор, іще молодший, не поступався зростом зрілим мужам його народу.

Одного разу Гурін і Гуор пішли із загоном розвідників, але потрапили в орківську засідку й мушили втікати аж до броду Брітіах. Там би їх упіймали або вбили, якби не могутній Улмо, чю владу досі шанують при водах Сіріону; і, кажуть, що над рікою піднявся туман і заховав братів од переслідувачів, і вони, перебравшись через Брітіах, утекли до Дімбару. Там, блукаючи у великій скруті поміж пагорбів попід прямовисними стінами Кріссаегріму, збилися на манівці й уже не знали, ні куди йти далі, ні як повернутися. Тоді Торондор, помітивши їх звіддалік, послав їм на порятунок двох орлів. Ті орли підхопили братів і перенесли за Окружні Гори до загадкової долини Тумладен і потаємного міста Гондоліна, якого не бачили доти очі жодної людини.

І Король Тургон, довідавшись, із якого роду вони походять, належно прийняв прибульців. Адже Гадор був другом ельфів, а Улмо, крім того, радив доброзичливо ставитися до дітей Дому, щоб у разі необхідності сподіватися на допомогу звідти. Тож Гурін і Гуор прогостювали в королівських покоях заледве не рік; і, кажуть, за той час Гурін, наділений кмітливим і допитливим розумом, опанував багато чого з ельфійських премудрощів, а також дізнався дещо про радників і наміри

Короля. Бо Тургон дуже вповодбав синів Галдора і часто бесідував із ними, ба навіть хотів zostавити обох у Гондоліні — з великої любові, а не просто згідно з законом, за яким кожен чужинець, чоловік чи ельф, відшукавши дорогу до таємничого королівства чи бодай раз поглянувши на місто, мусить залишатися тут, аж доки сам Король відчинить браму і таємничий народ виступить уперед.

Але Гурін і Гуор прагнули повернутися до власного народу й ділити з ним війни та печалі, які судилися йому. Тому Гурін звернувся до Тургона з такими словами:

— Володарю, ми прості смертні, не рівня елдарам. Ті вичікують довголіття до призначеного дня, щоби зійтись у битві з ворогом. Нам же відведено менше часу, наші надія та сила швидко вичерпуються. Тим паче, що ми не відшукали дороги до Гондоліна та і, правду кажучи, не знаємо, де він стоїть. Нас, охоплених страхом і подивом, принесли сюди шляхами вітрів, ще й, змилосердившись, затулили нам очі.

Тоді Тургон задовольнив його прохання і мовив:

— Коли так, то вертайте додому тією самою дорогою, яка привела вас сюди, тільки дізнайтеся волю Торондора. Гірка ця розлука для мене, та небавом, якщо вести лік часу мірилом елдарів, ми матимемо нагоду зустрітись ще раз.

Зате Маєгліна, сина Королевої сестри, теж впливового в Гондоліні, відїзд юнаків анітрохи не засмучував, позаяк він не любив людського поріддя, а до того ж заздрив братам через королівську прихильність до них. Він і сказав Гурінові:

— Король виявляє велику ласку, значно більшу, ніж ти можеш уявити. Адже колись когось конче зацікавить, з якого дива задля двох шахрайкуватих людських дітваків скасували суворий закон. Було би безпечніше, якби, не маючи іншого вибору, ви залишилися тут служками до кінця ваших днів.

— О, так, королівська ласка велика, — відказав Гурін, — але якщо самого нашого слова не досить, то дамо вам і клятви.

І брати поклялися ніколи не викривати радників Тургона та зберігати в таємниці все, що побачили в його володіннях. Тоді вони вийшли, і приспілі орли понесли їх у ніч, і опустили в Дор-ломіні якраз перед світанням. Рідний народ зрадив, побачивши їх, адже гінці з Бретілу вже доповіли, що брати зникли. Але ті навіть власному батькові не зізналися, де побували, сказавши тільки, що з-посеред дикої місцини їх урятували орли і принесли додому. Та Галдор промовив:

— Виходить, ви цілий рік мешкали у глушині? Чи, може, орли прихистили вас у гніздах? Але де би ви тоді здобули їжу й оце пишне вбрання, що повернулися, неначе юні принци, а не волоцюги з лісу?

— Задовольніся, батьку, і тим, що ми повернулися, — відказав Гурін, — бо нас відпустили під клятвою мовчання. І клятва та досі на нас.

Тоді Галдор припинив розпитувати, але й він, і ще багато хто здогадався про все. Бо й орли, і клятва мовчання наводили людей на думку про Тургона.

Тож дні минали, а тій страху, кинута поstattю Морґота, подовжувалась. Але в році чотириста шістде-

сят дев'ятому з часу повернення нолдорів до Середзем'я поміж людей і ельфів ожила надія; бо пролетіла чутка про подвиги Берена та Лутіен і про ганьбу, завдану Морґотові в його ж володіннях на теренах Ангбанда, а дехто навіть казав, що Берен і Лутіен досі живі чи повернулися від Мертвих. А ще того року майже здійснилися величні наміри Маезроса, й оновлена міць елдарів і едайнів зупинила просування Морґота, а орків прогнала геть із Белеріанду. Після того почали говорити про великі прийдешні перемоги, до яких Маезрос поведе об'єднані сили, і поквітається за Браґоллах, і зажене Морґота під землю, і поставить печатку на Дверях Ангбанда.

Лише пильність мудріших не вдалося приспати. Вони боялися, що Маезрос надто рано виказав зростання його сили, тож Морґот матиме досить часу, щоби приготуватись і дати відсіч. «Нові й нові виплодні зла роїтимуться в Ангбанді, так що ні елфи, ні люди про те не підозрюватимуть», — казали вони. Ніби на підтвердження тих слів, восени того-таки року лихий вітер примчав із-під свинцевих небес Півночі. Згубним Подихом назвали його за отруйність; і восени того року в північних землях, що межують із Анфауглітом, було без ліку хворих і померлих, головно діти чи підлітки з Дому Людей.

Тогоріч Турінові, сину Гуріна, виповнилося п'ять літ, а його сестрі Урвен на початку весни минуло три. Коли дівча гасало полями, її волосся нагадувало жовтаві лілеї посеред трави, а сміх звучав, наче плюскіт того струмка, що збігав, співаючи, з пагорбів побіля стін

батьківського дому. Нен-Лалаїт називався той струмок, і за його найменням удома всі кликали дитину Лалаїт, бо в її присутності серця наповнювала радість.

А ось Туріна любили менше. Він виглядом і духом удався в матір: темноволосий, невеселий, неговіркий, хоча розмовляти навчився рано, на вигляд старший од своїх літ. Турін важко пробачав несправедливість чи насмішки, а до того ж синові передався і батьків племін, тож траплялося йому бувати запальним і лютим. Однак його легко проймали жалощі, а біль і смуток живої істоти зворушував до сліз. Цим він теж нагадував батька, бо Морвен була сувора до всіх, як і до себе. Турін любив матір, її чітку зрозумілу мову. Батька ж бачив нечасто, бо той зазвичай бував десь далеко від дому з військами Фінгона, які охороняли східні кордони Гітлumu, а коли повертався, то жваве, переповнене чужинськими словами мовлення, жести і недомовки Гуріна бентежили сина, тривожили його. У той час усе тепло серця Турін віддавав Лалаїт, сестричці. Хоча грався з нею тільки зрідка, проте любив оберігати її непоміченим, спостерігаючи, як ходить поміж травами або під деревами та виводить пісні, які діти едайнів складали давним-давно, коли на їхніх устах іще грала мова ельфів.

— Прегарна, мов дитятко ельфів, наша Лалаїт, — казав Гурін, звертаючись до Морвен, — але ненадовго, на жаль! Утім, через це вона, мабуть, іще прекрасніша та любіша.

І Турін, почувши ці слова, довго міркував над ними, проте так і не зрозумів. Бо не бачив дітей ельфів. У ту пору ніхто з елдарів не жив постійно на батькових зем-

лях, і тільки раз довелося хлопцеві побачити, як король Фінгон, у блиску срібно-білих шат, проїхав Дор-ломіном у супроводі багатьох володарів і переправився мостом через Нен-Лалайт.

Суть батькових слів розкрилася наприкінці року. Згубний Подих дістався Дор-ломіну, Турін захворів і довго бився в лихоманці у полоні темних снів. А коли зцілювся, бо доля призначила, щоби життєва снага перемогла недугу, то запитав про Лалайт. Одначе нянька відказала:

— Не згадуй Лалайт, сину Гуріна, а про сестру твою, Урвен, питай вістей у матері.

І коли Морвен прийшла, Турін мовив:

— Я вже не хворий і хочу побачити Урвен, але чого мені віднині не згадувати Лалайт?

— Бо Урвен померла, і сміх затих у нашому домі, — відказала вона. — Але ти живий, сину Морвен, і живий Ворог, котрий заподіяв нам отаке.

Ні його, ні себе вона не намагалася втішити, адже зустрічала горе мовчанням і холодом у серці. А от Гурін тужив не криючись, і взяв він до рук арфу, і хотів було він скласти похоронну пісню, та не зміг, і зламав він арфу, і, вийшовши з дому, простягнув він руки до Півночі, й крикнув:

— Кривднику Середзем'я, зустрітися би з тобою віч-на-віч і завдати такої ж кривди, як володар мій, Фінголфін!

Ночами, залишаючись на самоті, Турін гірко ридав, але при Морвен ніколи не згадував імені сестри. Єдиному другові в той час звіряв він скорботи і розповідав про

домашню пустку. Той друг звався Садор, він був хатнім слугою в господі Гуріна, кульгавим і непомітним. Раніше Садор мешкав у лісі, та одного разу — чи то йому не поталанило, чи просто він невдало взявся за руків'я сокири — відтяв собі праву стопу. Нога без стопи зісохла, тож Турін називав його Лабадалом, що означало Стрибунець. Тому що це прізвисько було породжене співчуттям, а не зневагою, Садор не ображався. Він трохи знався на обробітку дерева і працював на дворових будовах, виробляючи або лагодячи потрібний у домашньому вжитку дріб'язок. А Турін, аби друг зайвий раз не трудив єдину ногу, ходив і приносив йому все, що було потрібно. Якщо ж думав, що другові це знадобиться, то іноді викрадав потайки якийсь інструмент чи брус будівельної деревини. Тоді Садор посміхався і наказував повернути подарунки на місце.

— Давай щедрою рукою, але тільки те, що належить тобі, — казав він.

І винагороджував, як міг, дитячу доброту, вирізьблюючи для малого фігури людей і звірів; але понад усе Турінові подобалося слухати Садорові оповіді про його молодечі літа за часів Браґоллаху, бо той любив потеревенити про нетривалі дні розквіту сили, дні до каліцтва.

— Оповідать, що то була велична битва, сину Гуріна. Я покинув роботу в лісах і подався до війська, та в самій битві участі не брав, а інакше рани мої б улавилися. Бо ми прийшли запізно — тільки й устигли, що провести в останню путь катафалк зі старим володарем, Гадором, який поліг, захищаючи Короля Фінґолфіна. Я лишився в солдатах і пробув в Ейтель-Сіріоні,

величній фортеці ельфійських королів, багато літ; а можливо, це тепер так здається, коли одноманітні літа йдуть собі одне по одному, не варті того, щоби їх пам'ятати. Був я в Ейтель-Сіріоні, коли на неї раптово та люто напав Чорний Король, а Галдор, батько твого батька, став воєводою, заступивши Короля. Галдора вбили під час того нападу. Ще я бачив, як твій батько, заледве досягнувши зрілості, перебрав на себе керівництво та владу. Оповідають, що племінь його душі змушував теплішати навіть руків'я меча. Підкоряючись йому, ми загнали орків у піски, й відтоді та погань не сміла наближатися до стін фортеці. Жаль тільки, що битви хутко мені приїлися. Видно, досить надивився на пролиту кров і на рани. Тож я дістав дозвіл повернутись у ліси, за якими заскучив. Потім покалічився. Бо, тікаючи від страху, раптом з'ясуєш, що лишень скоротив йому путь.

Отак Садор бесідував із Туріном, коли той підріс. Трохи пізніше Турін почав ставити багато запитань, на які Садор відповідей не знаходив, отож і подумав, що вчителів для хлопця настав час шукати серед тих, хто знає більше за нього. Якогось дня Турін спитав:

— А Лалайт справді була схожа на дитячко ельфів, як казав мій батько? І що він мав на увазі, коли мовив, ніби вона ненадовго?

— Дуже схожа, — відказав Садор, — бо на зорі юності діти людей і ельфів виглядають так, ніби вони одного роду. Та діти людей ростуть поспішніше, і юність їхня хутко збігає. Така наша доля.

Тоді Турін запитав:

— А що таке доля?

— Про людську долю, — відповів Садор, — мушиш розпитувати мудріших за Лабадала. Проте всяк розуміє, що нам судилося швидко стомлюватись і помирати. Коли ж трапиться нещастя, то можна зустрітися зі смертю навіть раніше, ніж призначено. А ельфи не стомлюються, і помирають вони хіба від дуже серйозних поранень. Їх можна зцілити від ран і печалей, згубних для людей. Дехто каже: навіть якщо знищити їхні тіла, ельфи все одно не зникнуть навіки. А от із нами — не так.

— То Лалаїт не повернеться? — запитав Турін. — Куди ж вона зникла?

— Вона не повернеться, — мовив Садор. — А от куди зникла — не знає жодна людина. Я, принаймні, точно.

— І так було завжди? Чи то якийсь лихий король наслав на нас прокляття, от як Згубний Подих?

— Не знаю. Темрява заступає наше минуле, бо лише дециця сказань дійшла звідтіля. Можливо, батьки наших батьків мали що розповісти, але не розповіли. Тепер призабуто навіть їхні імена. А поміж нами та їхнім життям виростили гори, над якими вони тепер ширяють, прилітаючи хтозна-звідки.

— Може, вони боялися? — запитав Турін.

— Може, — відповів Садор. — Може, ми рятувалися втечею зі страху перед Тьмою, тільки щоби зустрітися з нею тут і не мати, куди тікати далі, крім як до Моря.

— Але ж ми вже не боїмося, — заперечив Турін, — принаймні не всі. Мій батько не боїться, і я не буду. Або так, як мати: боятимусь, але не покажу цього.

При цих словах Садорові здалося, що очі Туріна — це очі дитини, котра дуже рано подорослішала, й він

подумав: «Горе — точило суворого помислу». А вголос промовив:

— Сину Гуріна та Морвен, Лабадалові не вгадати, що станеться з твоїм серцем, однак знаю напевне: дуже рідко і мало кому ти розкриватимеш його.

На це Турін йому:

— Мабуть, краще не розповідати про те, чого хочеш, але не можеш здобути. Та знай, Лабадале, я хотів би бути одним із елдарів. Тоді Лалаїт могла би повернутись, а я дочекався би сестри, навіть якби їй довелось іти дуже здалеку. Тільки-но доросту, піду в солдати до короля ельфів — так само, як ти, Лабадале.

— Ти багато дізнаєшся про них, — мовив Садор, зітхнувши. — То дивовижний і прекрасний народ, який панує над серцями людей. Однак часом мені здається, що нам було би найкраще не спіткати його на життєвій дорозі, не дертися надто високо. Бо і нині знання ельфійське давніше, ніж людське, та й самі елфи горді та тривкі. Порівняно з їхньою світлістю ми темніємо, згоряємо швидше, і вагота судьби дужче тисне на наші плечі.

— А мій батько їх любить, — мовив Турін, — і без них він нещасний. Каже: то вони навчили нас заледве не всього, що ми знаємо, і завдяки їм ми спромоглися стати шляхетнішим народом. І ще він каже, ніби люди, котрі нещодавно прийшли з-за Гір, мало чим відрізняються від орків.

— Твоя правда, — відказав Садор, — правда принаймні про декого з нас. Але п'ястися вгору боляче, а з висоти можна легко зірватися додолу.

Тоді, місяця гваерона, за ліком едайнів, року, якого неможливо забути, Турінові ледве виповнилося вісім літ. Поміж старійшинами давно вже ходили чутки про великий перегук і збір військ, але Турін про це не здогадувався, хоча помічав на собі незворушні батькові погляди, які зазвичай супроводжують любу серцю людину перед розлукою.

У той час Гурін, знаючи про мужність і слухняний язик Морвен, часто бесідував із нею про задуми ельфійських королів і про те, що станеться, коли ці задуми здійсняться чи порушаться. Серце його окриляла надія, а страх перед наслідками битви одступив, бо, на його переконання, жодна сила в Середзем'ї не здатна перевершити міць і розкіш елдарів.

— Вони бачили Світло на Заході, — казав він, — тож нарешті Темрява мусить відступити перед їхніми обличчями.

Морвен не суперечила; адже в товаристві Гуріна все, що породжувало надію, здавалося більш імовірним, аніж було насправді. Та в її родині також розумілися на ельфійських знаннях, і подумки вона додавала: «А проте, хіба не відступили елдари од Світла, хіба воно тепер не заховане від них? Може бути, що Володарі Заходу перестали опікуватися ними. Байдуже, що то — Старші Діти, невже комусь вдасться перемогти одну із Сил?»

На Гуріна Таліона не лягло жодної тіні цих сумнівів. І все-таки тогоріч, одного весняного ранку, він прокинувся обважнілий, мов після тривожного сну, і хмара заступила його світлі думи того дня, а ввечері він зненацька промовив:

— Коли мене прикличуть, Морвен Елезвен, я залишу на тебе спадкоємця Дому Гадора. Життя людей скоро минуше, й у ньому, навіть у мирний час, багато невдач.

— Так було споконвіку, — відказала вона. — Та що криється за цими твоїми словами?

— Розважливість, а не сумнів, — мовив Гурін, але й надалі виглядав стурбованим. — Проте, дивлячись уперед, треба розуміти ось що: все зміниться. Гряде велике падіння, одна зі сил мусить поступитися нинішнім становищем. Якщо поступитися випадє ельфійським королям, то лихо спіткає едайнів, бо ми найближчі до Ворога. Ці землі, ймовірно, дістануться йому. Проте, коли справді трапиться лихе, я не скажу тобі: *Не бійся!* Бо ти боїшся тільки того, чого варто боятись — анічогісінько більше. Я скажу: *Не зволікай!* Якщо мені вдасться, я повернуся до тебе, та не зволікай! Рушай на південь якомога хутчіш, — буду серед живих, то поїду слідом і знайду тебе, хоч би довелось обшукати весь Белеріанд.

— Белеріанд широкий, але в ньому не знайдеться домівки для вигнанців, — мовила Морвен. — То мені тікати з кількома обраними чи з усіма?

Гурін мовчки розмірковував якусь мить.

— Десь у Бретілі є мій рід по матері, — сказав опісля. — Це ліг зо тридцять звідси за летом орла.

— Яка буде користь із людей, якщо такий лиховісний час справді настане? — мовила Морвен. — Дім Беора загинув. Де і по яких норах скрадатиметься маленький Народ Галет, коли загине величний Дім Гадора?

— По тих, які зможе собі знайти, — відповів Гурін. — Не сумнівайся в їхньому героїзмі, не зважай, що їх, невчених, мало. Інакше — де шукати надію?

— У Гондоліні — ти не казав про нього, — мовила Морвен.

— Ні, бо та назва ніколи не злітала з моїх уст, — відказав Гурін. — Однак правдиві слова, які ти чула: я був там. Але відверто зізнаюся тобі нині в тому, чого не говорив жодній іншій людині, та й не скажу: я не знаю, де він.

— Тільки здогадуєшся, і здогад твій, думаю, близький до істини, — мовила Морвен.

— Може, й так, — погодився Гурін. — Але допоки сам Тургон не звільнить мене від клятви, я не годен розповісти про той здогад навіть тобі, а отже, пошуки будуть даремні. А хоч би я і проговорився, то в найкращому разі на тебе чекала би зачинена брама, бо, якщо Тургон не виступить на війну (а про це не сказано жодного слова, і надії немає), ніхто не ввійде в місто.

— Виходить, на твій рід надії немає, а друзі відмовляються від тебе, — мовила Морвен, — отож, я мушу зарадити собі сама; і мені на гадку спав Доріат.

— Завжди твоя мета висока, — мовив Гурін.

— Надто висока, хочеш сказати? — перепитала Морвен. — Однак я вірю, що Пояс Меліан буде останньою з усіх знищених оборон. Та й Дім Беора не зневажать у Доріаті. Чи я не королівського роду? Берен, син Барагіра, був онуком Брегора, як і мій батько.

— Серце моє не лежить до Тінгола, — мовив Гурін. — Не дочекатися від нього допомоги Фінґонові. І сам не знаю, що за тінь затьмарює дух мій від згадки про Доріат.

— Од згадки про Бретіл моє серце також темніє, — мовила Морвен.

Тоді зненацька Гурін розсміявся і сказав:

— Ото сидимо ми, міркуючи про речі, для нас недосяжні, та про тіні, породжені сном. Світ не зміниться аж настільки, а якщо й зміниться, то я доручаю все твоїй мужності й раді. Роби так, як накаже серце, тільки не гайся. Коли ж нам судилося домогтися свого, то ельфійські королі без вагань повернуть усі вотчини Дому Беора його спадкоємиці — тобі, Морвен, донько Барагунда. Тоді нам відійдуть великі маєтності, й син наш одержить почесний спадок. Позбавлений ворожих підступів із Півночі, він збагатиться та запанує серед людей.

— Гуріне Таліоне, — мовила Морвен, — ось що я вирішила правдиво сказати: ти високо зориш, а я боюся низько впасти.

— Цього й у найгіршому разі не варто боятися, — мовив Гурін.

Тієї ночі напівсонному Турінові привиділося, наче батько та матір схилилися над його ліжком і дивляться на сина при світлі палахких свічок, затиснутих у руках; але йому не вдалося розгледіти рідних облич.

Уранці в день Турінового народження Гурін вручив синові дарунок — ельфійський ніж, із чорно-срібними піхвами та руків'ям, — і промовив:

— Спадкоємцю Дому Гадора, ось тобі дарунок із нагоди нинішнього дня. Але пильнуй! Лезо це прегостре, а сталь служить тільки тому, хто може нею володіти. Він потне твою руку так само охоче, як будь-що інше.

І, висадивши Туріна на стіл, поцілував його та сказав:

— Ось ти вже і вищий за мене, сину Морвен. Скоро будеш вищим, і стоячи на власних ногах. У той день багато хто боятиметься твого леза.

Потім Турін вибіг із кімнати й пішов собі геть, і в серці його розлилося тепло, подібне до того, яким сонце голубить холодну землю з першими паростками. Він повторював про себе батькові слова: «Спадкоємець Дому Гадора». Проте й інші слова теж спадали йому на думку: «Давай щедрою рукою, але тільки те, що належить тобі». Тому він пішов до Садора і вигукнув:

— Лабадале, сьогодні мій день народження, день народження спадкоємця Дому Гадора! Я приніс тобі дарунок, аби відзначити цей день. Ось потрібний тобі ніж: він потне все, що ти зажадаєш, навіть тонку волосинку.

Тоді Садор розхвилювався, бо добре знав, що і сам Турін одержав ножа з нагоди того дня. Та поміж людей вважалося тяжкою образою відмовитися від щирого дарунка з будь-чиїх рук. Тож він проказав, засмутившись:

— Ти походиш зі щедрого роду, Туріне, сину Гуріна. Я не зробив анічогісінько, щоби заслужити цей дарунок, та й, далєбі, не сподіваюся зробити за відведені мені дні; але скільки зможу — зроблю.

І, діставши ножа з піхов, додав:

— Оце справжній дарунок — лезо з ельфійської сталі. Заскучив я за таким відчуттям.

Гурін небавом помітив, що Турін не носить ножа, і запитав, чи то його пересторога змусила сина боятися. А Турін відказав:

— Ні, адже я віддав ніж Садорові, тєслі.

— То ти знехтував батьковим дарунком? — дорікнула Морвен.

І знову Турін відказав:

— Ні, адже я люблю Садора і шкодую його.

Тоді Гурін промовив:

— Оце, Туріне, ті три належні тобі дарунки, які вільно було віддавати: любов, жаль, а наостанок і ніж.

— Одначе я сумніваюся, чи Садор його вартий, — мовила Морвен. — Він сам себе покалічив через брак уміння, ще й повільно виконує доручене, бо витрачає багато часу на зайві дрібниці.

— Проте він вартий жалю, — мовив Гурін. — Чесна рука та правдиве серце можуть схибити; а каліцтво часом зносити важче, ніж підступи недруга.

— Отже, тепер ти мусиш чекати на нове лезо, — мовила Морвен. — Тоді подарунок буде справжній — за твій кошт.

І все-таки Турін помітив, що до Садора відтоді почали ставитися краще і доручили йому працювати над величезним кріслом для володаревих хоромів.

Одного ясного ранку місяця лотрона Туріна несподівано розбудили звуки сурм. Підбігши до дверей, він побачив на подвір'ї великий тлум людей, піших і кінних, при повному озброєнні, як для виступу на війну. Гурін теж стояв там, розмовляючи з ними та віддаючи накази; і Турін дізнався, що того-таки дня вони вирушають до Барад-Ейтеля. Не тільки домашня челядь і охоронці Гуріна, з'юрмлені довкола, а й люди, котрих неможливо замінити ніким, із усього батькового краю. Деякі вже виступили під проводом Гуора, батькового брата, а багато інших мали приєднатися до Володаря Дор-ломіну дорогою і прибути під його знаменом на великий королівський збір.

І Морвен без сліз прощалася з Гуріном, і сказала:

ДИТИНСТВО ТУРІНА

— Я берегтиму все, що ти мені доручив, те, що є, і те, що буде.

І Гурін відповів їй:

— Прощавай, Володарко Дор-ломіну. Нині ми відїжджаємо з найбільшою надією, про яку коли-небудь було відомо. Вірмо, що посеред зими ми справимо найгучніший за останні роки бенкет, а потому прийде весна, в якій не буде місця для страху!

Тоді він посадив Туріна собі на плече і гукнув до людей:

— Нехай спадкоємець Дому Гадора побачить сяйво ваших мечів!

І сонце заблищало на п'ятдесятьох лезах, стрімко здійнятих угору, і двір загув од бойового кличу едайнів Півночі: *Лахо калад! Дрего морн! Світло, сяй! Ноче, втікай!*

Тоді нарешті Гурін ускочив у сідло, і замайорів золотавий стяг, і сурми заграли в ранковому повітрі. Так Гурін Таліон відбув на Нірнает-Арноедіад.

Морвен і Турін непорушно стояли у дверях, доки вітер іще доносив звіддалік поодинокі звуки ріжка: Гурін звернув за уступ пагорба і з-за нього вже не бачив домівки.

